

analyzes such genres of literature as a memoir, an autobiography, an autobiographical story, and states that the works are a synthesis of various genres of documentary and fiction.

Key words: genre specifics, memoirs, autobiography, autobiographical novel, documentary nature.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Галич О. А.

УДК 821.161.2 – 94.09+929 Масенко

І. О. Клеймьонова

ПРИЙОМИ ЖИВОПИСНО-ПЛАСТИЧНОГО ПОРТРЕТУВАННЯ В СПОГАДАХ ТЕРЕНЯ МАСЕНКА

Термінологія живопису, скульптури впевнено входить до обігу літературознавчої науки. Взаємообмін термінами, як зауважував Є. Тагер, узаконений традицією і має свої позитивні сторони: досвідом одного мистецтва висвітлюються схожі риси іншого [4, с. 132]. Термін „портрет”, як зазначають науковці, в літературу запозичений з мистецтвознавства і спочатку вживався для показу зовнішнього вигляду героя (В. Барахов, Є. Тагер, В. Галанов). У наш час портрет у літературознавчій науці розуміється не тільки як словесне зображення зовнішності людини і як один із способів створення образу в художньому творі, а і як самостійний жанр.

Найчастіше про літературний портрет говорять як про жанр мемуаристики. Жанр літературного портрета присутній у творчості багатьох українських письменників, серед яких Микола Бажан, Іван Дузь, Володимир Дрозд, Ірина Жиленко, Григорій Костюк, Степан Крижанівський, Богдан Бойчук та ін. Різним митцям слова властиві різні способи портретування, кожен з них привніс у літературу неповторні прийоми портретного письма.

Звернення до аналізу творчої манери різних мемуаристів при створенні літературних портретів є актуальним, оскільки допомагає дослідити літературний портрет як мистецьке явище, визначає підходи до створення образу реальної особи у мемуарній літературі, що і до сьогодні у літературознавстві не є остаточно вирішеним питанням.

У статті ми ставимо за мету проаналізувати прийоми створення живописно-пластичних образів у спогадах Тереня Масенка „Роман пам’яті”.

Літературний портрет як жанр мемуарної прози ставав об'єктом дослідження таких вчених, як В. Барахов, О. Маркова, В. Гречнев, Є. Тагер, І. Василенко, які аналізували генезис портретного жанру, визначали жанрові ознаки літературного портрета, розглядали портрети у творчості окремих письменників.

Говорячи про портрети в літературі, використовують, як і в мистецтвознавстві, такі характеристики, як пластичний, живописний. Але, як наголошував Є. Тагер, коли термін зі свого рідного „середовища” переноситься в інше, коли змінюється матеріал мистецтва, його „мова”, засоби виразності, не може не змінюватися і первинне термінологічне значення [4, с. 132].

Поняття живописності в мистецтвознавстві пов'язане з такою низкою засобів виразності, як колір, об'єм, лінія та ін. Термін „пластичність” початкове значення отримує в скульптурі, де означає художню цілісність і образну переконливість ліплення об'єму. Загальне поняття слова „пластичний” у тлумачних словниках визначається як красивий гармонійністю своїх форм і рухів, плавний [3, с. 449]. При аналізі літературних портретів їх автора також називають портретистом, аналізують пластичність образів, живописну майстерність, яка характеризується низкою засобів словесної художньої виразності. В літературному портреті образ розкривається поступово, характер складається в ланцюзі вчинків, у взаєминах з іншими персонажами. Письменник komponує портретні штрихи, виділяє деталі, відбирає матеріал, і якщо він справді володіє навичками портретного живопису, то читач може уявити людину такою, якою хотів показати її автор, ніби він справді намалював її як живописець чи виліпив як скульптор. Саме такий письменник може називатися портретистом.

Справжнім майстром портретного письма можна назвати українського письменника, поета Тереня (Терентія) Масенка. Творчий доробок письменника тематично різноманітний, змістовний, його увагу привертала ліричні твори, поеми, віршовані гуморески, нариси, статті. „Роман пам'яті”, що вийшов у світ у 1970 році, є мемуарною оповіддю, поданою в жанрі ліричного автобіографічного роману, в якому мемуарист наче сповідується перед читачем, відкриває йому душу. Ми поринаємо в дитинство поета, дізнаємося, що його хвилювало в юності, знайомимося з найбільш важливими подіями в житті письменника. Варто відзначити високу якість мови роману, за допомогою якої письменник вводить нас у поетичний світ свого життя. О. Галич так характеризує мову твору: „Тут є все – і особлива її соковитість, і влучність, і ніжність, і ліризм, і іронія, і сарказм. І служить це єдиній меті – показати нелегкий шлях людського таланта в безбережному морі буття, в складних історичних обставинах, де переплелось воєдино наполеглива праця і радість пізнання, любов і ненависть, зустрічі з друзями і боротьба з ворогами, жорсткі репресії і безумовні утіхи – все те, що ми називаємо багатозначним і ємким словом

„життя” [1, с. 132]. У передмові до цього роману Павло Загребельний відзначив уміння Тереня Масенка володіти „словом прозовим, точним, образним, мальовничим, схвильованим” [2, с. 7], що дозволило авторові створити не просто книгу спогадів, а відверту розповідь про особисте життя, яке читач проживає разом з ним. Розповідаючи про себе, письменник згадує своїх рідних, друзів, знайомих, які були невід’ємною частиною автобіографії письменника.

Роман цінний і тим, що перед читачем проходять образи багатьох непересічних особистостей, письменників, культурних діячів, серед яких Павло Тичина, Сава Божко, Микола Трублаїні, Володимир Маяковський, Анатолій Петрицький, Григорій Косинка, Микола Куліш, Янка Купала, Максим Рильський, Андрій Малишко та ін. Образи, створені в мемуарному тексті, вражають виразністю та емоційністю. Окремі з них автор малює тільки штрихами, але деяким особистостям дає цілісну характеристику в їх індивідуальній неповторності, виявляє глибоке бачення характеру героя. Саме розуміння образу в цілісності, прагнення дослідити всю складність особистості сучасника, уміння знайти в людині найбільш чіткі риси, які допомагають розкрити її характер, є ознакою такого жанру, як літературний портрет. У жанрі літературного портрета виявилися кращі риси Тереня Масенка як письменника. Автор уважний до всього, що складає неповторність особистості, і дуже вимогливий у відборі матеріалу. У портретах важко знайти зайву деталь, яка б відволікала від правильного розуміння характеру людини.

Масенко-художник різнобічно використовує прийоми портретного живопису. В образній характеристиці поєднуються зображальні, виразні прийоми, органічна єдність яких повною мірою дозволяє відтворити цілісний образ реально існуючої особистості.

Портрети у спогадах Тереня Масенка створювалися на основі особистих вражень від зустрічей з людиною, вони можуть бути детальними, короткими і зовсім лаконічними в залежності від того, що хоче повідомити письменник, щоб у зовнішньому вигляді, вчинках, мові з найбільшою виразністю виявити сутність людини. Бувало, що за людиною автор спостерігав протягом тривалого часу (П. Тичина, С. Божко); є портрети, створені після однієї зустрічі (В. Маяковський, А. Ахматова).

Терень Масенко мав можливість зустрічатися і спілкуватися з Павлом Тичиною в невимушеній обстановці. Павло Григорович був сусідом молодого подружжя Масенків під час проживання у Харкові, автор спогадів зміг добре розгледіти завжди зосередженого і невтомного сусіда. Масенко наголошує на тому, що протягом багатьох років знайомства розмов було багато, і все переказати просто неможливо. Автор відібрав найсуттєвіше, що могло б зацікавити читача і в повній мірі допомогло схарактеризувати людину. Все пізнане під час особистого спілкування дало можливість художникові створити виразний портрет свого сучасника. Образ Тичини сприймається в гармонійному поєднанні

внутрішнього світу поета з окремими зовнішніми деталями та особистим ставленням автора. Детального опису зовнішності Тичини немає, лише під час перших зустрічей автор говорить про „молодого, стрункого” поета. Зорову повноту створюють епізоди, в яких автор зображує деякі звички Павла Григоровича, які найбільше врізались у пам’ять. Терень Масенко надавав великого значення таким засобам відтворення живого образу, як жестикуляції, рухи. Автор часто зустрічав поета під час прогулянок у старому Технологічному саду на Каплунівській, і згадує, як той вітався до нього: „Ось він рухливо, заклопотано та рвучко вітається, знімає маленьке пенсне з обідкою золотою, протирає скло сніжно-білою хустинкою. Це – коли я ще здалеку озиваюсь до нього...” [2, с. 76].

Терень Масенко запам’ятав Тичину зосередженим, зібраним. Павло Григорович багато працював, автор згадує, що він любив абсолютну тишу, і цілими днями зосереджено сидів над столом: „Поет днями й ночами незмінно сидів за столом, читав, писав. Шукав слова, ніби алхімік, що мріє знайти, видумати, створити своє власне золото...” [2, с. 76].

Характеристику Тичини ми сприймаємо не тільки від автора, а й від інших героїв оповіді. Поета часто відвідували Микола Вороний та його син Марко. Автор помітив, що вони ставилися до Тичини з особливою пошаною, рівною глибокому схилянню перед його талантом. Дружина Тереня Масенка зізнавалася, що за все життя не зустрічала людини, яка „...була б так надмірно уважна й делікатна і кожної хвилини намагалася розгадати, підхопити твою ще не до кінця висловлену думку, допомогти тобі у замішанні й тривозі” [2, с. 78].

Літературному портрету доступне і пізнання творчості змальовуваного письменника. Так, портретну характеристику доповнюють авторські висловлювання про Тичину як про геніального поета: „Тичина ввійшов у рідну поезію свіжим, буремним степовим вітром такої нестримної сили, яка вщент розкидала стару тишу покори, приреченості, безвілля або ідилічності” [2, с. 74]; „Чари поезій молодого Тичини були чаклунівським” [2, с. 75]; „Пісенна сила Тичини зійшла на грань геніальності” [2, с. 75]; „Все найчистіше в житті, мов роси на квітках, я бачив у домі Тичини” [2, с. 80] та ін. Влучні метафори, епітети, порівняння відзначають оригінальність стилю Тичини, красу його слова, засвідчують повагу автора до творчості поета. Терень Масенко захоплюється великим майстром слова, і це захоплення щире, безкорисне.

Отже, елементи опису зовнішності, розкриття внутрішнього світу Павла Тичини, показ його у взаєминах з іншими людьми, невеликі екскурси у творчість поета дозволяють мемуаристу створити виразний портрет свого сучасника, одного з найкращих письменників ХХ століття.

Жанр літературного портрета не вимагає систематичного ретельного спостереження за людиною. Портрет може створюватися і на вражаннях після однієї-двох зустрічей, усе залежить від таланту самого

письменника, від його життєвого досвіду, вміння узагальнювати. Портрет Володимира Маяковського створений після однієї зустрічі, це ми знаємо від самого автора: „...перший і єдиний раз у житті я бачив і слухав Володимира Маяковського” [2, с. 84]. Розповідь про російського поета Масенко починає з опису його одягу: коли той скинув піджак, під піджаком була гарна біла сорочка з галстуком. Художник не випадково висуває цю рису на передній план, далі він пояснює, що Маяковському властива акуратність: „Поет сміливо „руйнував” мистецькі „канони”, а розхристаним перед людьми ніколи не бував. Цього не дозволяв собі. Тут була продумана, свідома й сувора дисципліна” [2, с. 84]. Таке твердження свідчить, що про звичку виглядати акуратно автор знав, бо, напевно, не раз чув про неї від інших людей. Масенку достатньо однієї виразної репліки, щоб виявити суттєве для характеристики письменника. Далі автор говорить про тон, манеру читання і задоволення від того, що Маяковський читав його улюблені поезії. Отже, це ще одне підтвердження того, що автор знав цю людину заочно, був обізнаний з її творчістю. Образ людини створюється на підставі власних спостережень, вражень від її творів та вражень інших людей про письменника.

Одна зустріч у Тереня Масенка була з Анною Ахматовою, і відома поетеса зображена такою, якою вона залишилася в пам'яті письменника. Автор подає картинно зримий портрет Ахматової: „Жінка висока, постава рівна й гордовита, лице бліде, а руки нервові. Щось орлине в обличчі, ніс з горбинкою, гарні сині очі, погляд відкритий. Вираз очей повен розуму, уваги до інших, душевної сили...” [2, с. 157]. Далі в нетривалій розмові з відомою поетесою автор дізнається, що українська мова їй рідна, адже по матері вона Горенко, закінчила гімназію в Києві. Письменник неодноразово підкреслив, що протягом усієї зустрічі Ахматова була безмежно печальна, мовчазна, ніби в полоні якоїсь важкої турботи, і тільки на мить її обличчя освітила посмішка, коли поетеса дізналася, що молодь любить і читає її поезію. Терень Масенко, користуючись власними спогадами, доповнюючи їх різного роду іншими спостереженнями і відомостями, створює словесний портрет Ахматової, даний в одній пам'ятній зустрічі.

З дивною майстерністю і живописністю створений портрет Сави Божка. Особистість цього письменника захоплює мемуариста. Сава Божко „середнього зросту, широкий у плечах, помітна добре виплекана сила. Високі груди і вся постава, а особливо обличчя з рівним носом і тонкими губами робили Божка виразно схожим з Наполеоном. Він іще більше випинав груди, виструнчувався й пишався цим, коли товариші згадували цю його подібність” [2, с. 168]. Деякі з цих рис згадуються й далі, наче доповнюючи і поглиблюючи перші уявлення про письменника, індивідуалізуючи його вираз. Автор тривалий час працював поряд із Божком, і „все приглядався до свого шефа”. У наступних фрагментах оповіді мемуарист знову зупиняється на зовнішніх рисах Божка, ще раз підкреслює його середній зріст і, наче скульптор, висікає його орлиний

профіль, прямий ніс і тонкі, ніби злі губи, знову говорить про те, що широкі плечі свідчили про неабияку силу потомственного селяка. Ці повторювані портретні деталі звертають увагу на найхарактерніші риси зовнішнього вигляду Сави, допомагають прояснити риси характеру, звички Божка. Письменник не нехтує колоритними дрібницями при характеристиці сучасника. Він вважав, що портрет буде не стільки живописним, якщо саме таких деталей буде бракувати. Так, другий раз підкреслюючи схожість письменника з Бонапартом, автор говорить про самовпевненість Божка, самозакоханість якщо не в свою особу, то в свою роботу. З самого початку знайомства перед Масенком виник упевнений у собі молодий чоловік. „Український письменник Сава Божко”, – так відрекомендувався під час зустрічі Сава, і автор зазначає, що така формула саморекомендації у нього була постійною, але це швидше за все не було хизування, це була гордість за те, що син бідних селян своїм розумом і талантом досяг почесного звання письменника. Але певну самозакоханість у своєму другові Терень Масенко все-таки відмічає. Так, він говорить, що коли хтось з приємністю дивується якійсь рисочці в характері Сави, той відповідав розтягнуто і самозакохано [2, с. 171].

Портрет особистості доповнює і його оточення, риси характеру проявляються у відносинах з друзями, рідними. Стосунки Сави з дружиною є невід’ємною частиною його характеристики. Під впливом чоловіка Савина дружина Наталка, яка вважала російську мову своєю рідною, почала писати українські вірші. Завдяки Саві всі знали, що його дружина добра, чуйна, розумна, самовіддана, шляхетна, та Божко вимагав, щоб усі це збагнули, засвоїли, оцінили [2, с. 186].

Портрет Сави Божка подано через опис зовнішності, звички героя, риси характеру, поведінки, стосунки з іншими людьми, саме цим автор виявляє цілісне розуміння образу людини, що допомагає створити рельєфний портретний опис.

Терень Масенко – один з досвідчених перекладачів поетичних творів багатьох літератур: російської, білоруської, казахської. Все життя письменник намагався якомога більше пізнати і на власні очі побачити, тому часто подорожував по різних країнах, містах, селах, аулах, спілкувався з людьми, вивчав культурну спадщину народів. З багатьма письменниками з різних країн був особисто знайомий. З білоруським поетом Янкою Купалою письменника пов’язувала багатолітня творча дружба. Автор з особливою пошаною ставився до творчості білоруського поета й популяризував її в Україні.

Перша коротенька зустріч двох письменників відбулася 1928 року. За вісім років Масенку довелося ще раз відвідати Мінськ і побувати в будинку Янки Купали. Тепер вже, маючи змогу вдивитися в обличчя відомого поета, автор і нам передає враження від нього. Письменник влучно зображує зовнішність відомого білоруса з усіма її індивідуальними рисами: „Велика голова, обличчя сповнене чоловічої краси. Русяве й ніжне, як льон, пасмо волосся над чолом... Профіль

Купали різкий, мужній і вродливий... Строго стиснуті уста, їх гостра лінія свідчить про характер вдумливий і сильний” [2, с. 217]. Автор схоплює лише окремі, найбільш вагомі штрихи. Купала в його описі – людина „тонкої і шляхетної краси” [2, с. 294]. Велике значення Масенко приділяв жесту, саме тому звернув увагу, як поет тримав цигарку: „Палив, спокійним і красивим жестом підносячи цигарку” [2, с. 217]. Гострим оком спостерігача такий саме жест Масенко помітив і в онука Купали, лейтенанта Володимира Петроченка: „Ми гасимо сигарети, і мені впадає в око гарна рука лейтенанта Володимира Петроченка. Колись мені подобався жест його діда – Купали, як той підносив цигарку до вуст” [2, с. 295]. Поет, безперечно, має пильний зір, що найбільш потрібне для такого процесу творчості, як портретування.

Ще декілька разів Масенко зустрічався з Купалою. У 1937 році така зустріч відбулася в Києві. Десять днів Масенко зустрічався з Іваном Домініковичем, з великою увагою придивлявся до всього, що любив і що не любив поет, що йому подобалося, а що він висміював. Масенко захоплювався духовним багатством „білоруського Кобзаря”, думка про красу особистості посилюється і поглиблюється при подальших зустрічах. У травні 1939 року відбувся Шевченківський пленум Спілки письменників СРСР, і знову протягом всього перебування два поети щодня мали змогу зустрічатися і спілкуватися. Трагічною для Масенка була звістка про смерть письменника у червні 1942 року, за декілька днів до святкування шістдесятиріччя Купали. Терень Масенко вважав Купалу одним із найбільших своїх учителів, і ставлення до нього виразилося у словах : „...я любив його щиро та віддано і весь вік пишаюся знайомством і дружбою з ним” [2, с. 293]. Масенко переклав чимало віршів Янки Купали, присвятив йому й кілька оригінальних творів („Кобзар Білорусії”, 1947, „Напис на книзі”, 1937 та ін.). У книзі „Життя і пісня”, що вийшла у 1960 році, серед оповідей про письменників особливим ліризмом вирізняються спогади про Янку Купалу. У книзі „Роман пам’яті” літературний портрет білоруського поета стає самостійною цінністю в структурі великого твору.

У спогадах Тереня Масенка звертають на себе увагу і фізично зримі портрети казахських культурних діячів. Взагалі в творчості українського поета казахська тема посідає окреме місце. Після поїздки в Середню Азію казахський гумор в перспівах Масенка з’являється у збірках його поезій. Зустрічі з Шашубаєм, Кененом Азирбаєвим, Джамбулом Джабаєвим та іншими відомим діячами Казахстану стали матеріалом для створення низки живописних портретів.

Джамбул Джабаєв – казахський поет, відомий далеко за межами країни, колишній депутат Верховної Ради Казахстану. Очима мемуариста ми бачимо людину похилого віку, яка спирається на ціпок, але і в 90 років може їздити верхи. Гострий погляд синіх та ясних очей Джамбула свідчить про те, що „майже сто років життя не залишили в погляді печаті втоми, старості...” [2, с. 207].

Прагнення письменника до живописання відчутне при створенні опису помешкання поета. Джамбул живе у затишній, барвистій юрті, в якій переважають червоний, голубий і жовтий кольори. Біля круглої „стіни” житла лежали кольорові ватяні ковдри, на них сніжно-білі подушки. Крізь горішний отвір у конусі юрти проглядало світло. Сам Джамбул був одягнений в барвистий халат поверх міського звичайного одягу. Ставлення оточуючих до нього теж додає рис до портрета. Казахські поети і сусіди при звертанні до Джамбула вживали коротке, ласкаве ім'я – Джаке, яким казахський народ зве свого співця.

Масенко прислухався до слів Джамбула, його вражала мудрість акина і влучність його висловів. Деякі його віршовані жарти Терень Масенко поетично обробив („Відповідь Джамбула”).

Портрет Джамбула створений у художній єдності авторської ідеї з зображувально-виразними засобами, вибраними Масенком для її реалізації.

З картинною детальністю і скульптурною пластичністю мемуарист створює портрети Максима Рильського, Леся Курбаса, Анатолія Петрицького, Сергія Борзенка, Григорія Косинки та багатьох інших культурних діячів. Межі статті не дають можливості подати детальний аналіз кожного портрета у спогадах, але аналіз портретного ряду дозволяє зробити висновок, що в жанрі літературного портрета, який є складовою мемуарної оповіді, реалізувався інтерес письменника до особистості свого сучасника. Майстерність Тереня Масенка характеризується умінням створити цілісний образ людини через поєднання емоційних вражень від зустрічей з нею, побачити в людині головне, відтворити складність і багатогранність людського характеру. Терень Масенко міг надзвичайно влучним, ліричним словом відновити у пам'яті зустрічі, бесіди, події, змусити читача пережити з ним найбільш хвилюючі моменти. Кожне слово, речення несуть своє смислове навантаження, конкретну інформацію. Якщо автор і вдається до якихось жартівливих епізодів, ліричних відступів чи поетичних цитувань задля відтворення дійсності, то лише для того, щоб конкретизувати, увиразнити певну рису образу чи портрета в цілому, акцентувати увагу на тій чи іншій події. Різні прийоми портретування, а саме: описи зовнішнього вигляду, жестів, міміки, показ людини у стосунках з іншими людьми, деталі побуту, елементи аналізу творчості та ін. допомагають у створенні живописно-пластичних образів у спогадах „Роман пам'яті.”

Список використаної літератури

1. Галич О. А. Українська документалістика на зламі тисячоліть : специфіка, генеза, перспективи : [монографія] / О. А. Галич. – Луганськ : Знання, 2001. – 246 с. **2. Масенко Т. Г.** Роман пам'яті / Терень Германович Масенко. – К. : Радянський письменник. – 1970. – 379 с. **3. Ожегов С. И.** Словарь русского языка: ок. 57 000 слов / под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. – 16-е изд., испр. –

М. : Рус. яз., 1984. – 749 с. 4. Тагер Е. Б. Жанр литературного портрета в творчестве Горького // Избранные работы о литературе / Е. Б. Тагер. – М. : Советский писатель, 1988. – 512 с.

Клеймьонова І. О. Прийоми живописно-пластичного портретування у спогадах Тереня Масенка

У статті проаналізовано прийоми створення живописно-пластичних образів у спогадах Тереня Масенка „Роман пам'яті”. Портретна майстерність Тереня Масенка характеризується умінням створити цілісний образ людини через поєднання емоційних вражень від зустрічей з нею, побачити в людині головне, відтворити складність і багатогранність людського характеру. У жанрі літературного портрета реалізувався інтерес письменника до особистості свого сучасника. Різні прийоми портретування, а саме: описи зовнішнього вигляду, жестів, міміки, показ людини у стосунках з іншими людьми, деталі побуту, елементи аналізу творчості допомагають у створенні живописно-пластичних образів.

Ключові слова: літературний портрет, спогади, живописність, пластичність.

Клейменова И. О. Приемы живописно-пластического портретирования в воспоминаниях Тереня Масенко

В статье проанализированы приемы создания живописно-пластических образов в воспоминаниях Тереня Масенко „Роман памяти”. Портретное мастерство Тереня Масенко характеризуется умением создать целостный образ человека через соединение эмоциональных впечатлений от встреч с ним, увидеть в человеке главное, воспроизвести сложность и многогранность человеческого характера. В жанре литературного портрета реализовался интерес писателя к личности своего современника. Разные приемы портретирования, а именно: описание внешнего облика, жестов, мимики, изображение человека в отношениях с другими людьми, детали быта, элементы анализа творчества помогают в создании живописно-пластических образов.

Ключевые слова: литературный портрет, воспоминания, живописность, пластичность.

Kleymenova I. O. Devices of picturesque and plastic portrayal in the Teren Masenko's memoirs

The article deals with the analysis of devices of creation of picturesque and plastic images in the Teren Masenko's memoirs „Reminiscence Novel”. Teren Masenko's portrait skills are characterized by an ability to create integral approach of a human being by means of connection emotional impressions from meetings with him, to see the most important in the human being, to reproduce complexity and catholicity of human's character. In the genre of literary portrait the write's interest in the personality of his

contemporary was realised. Different portrayal devices, namely: description of habitus, gestures, mimicry, portrayal of a human being in relations with other people, the details of everyday life, elements of creative work analysis help in making picturesque and plastic images.

Key words: literary portrait, reminiscences, picturesqueness, plasticity.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Галич О. А.

УДК 821.161.2-3.09

С. І. Ковпик

ПОЕТИКА САПОРИСТИЧНОГО В ОПОВІДАННЯХ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Дослідження поетики сапористичного у творах літератури передбачає вивчення і способів творення якісно-смакових особливостей та сутнісно-функціональних характеристик усього того, що пов'язане з харчуванням, і способів бачення авторами продуктів харчування, страв, і художнє моделювання процесів їх приготування й споживання, і засоби, прийоми творення художніх образів страв і особливо тих персонажів, котрі їх врешті-решт споживають.

Розпочати, напевне, варто з того, що сама природа сапористичного має особливу специфіку, а тому в процесі досліджень постійно виникає необхідність посылатися на ґрунтовні праці не лише з лінгвістики, народознавства, а й з психофізіології. Серед загальнонаукових та спеціальних методологічних засад і підходів визначальними можуть стати діалектико-еволюційний, історико-літературний, текстуальний та інтертекстуальний підходи й методи.

Історія взаємодії літературного та кулінарного дискурсів має свої закономірності розвитку. Так, Жан-Антельм Брія-Саварен у праці „Фізіологія смаку” (1825) зазначав: „Насолоди столу існують для кожного, в кожній країні, і байдуже, яке їхнє місце в історії чи суспільстві; ці насолоди і тривають найдовше, даючи людині розраду, коли інші насолоди стануть уже недосяжні для неї” [3, с. 87]. Відомо, що страви, намальовані на картинках, викликають не стільки безпосередні й відповідні рефлексивні відчуття, стільки етикетно-естетичні настрої. Подібне відбувається й з реципієнтом під час читання твору літератури з описами страв, але саме під час описів приготування страв, активно починають „грати” уява й домисли, оживають